ئاداب وسونەتەکانی

جەژن چیین ؟

نووسەر :

مامۆستا ئوسامە تەوحیدی شارەزووری

الحق

AL HAQQ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ناوی نامیلکە

ئاداب وسونەتەکانی جەژن

نوسەر:
ماموستا ئوسامە تەوحیدی شارەزووری

الدولة الإسلامية
خلافة على منهاج النبوة

١٤٤٧ هـ

1 خۆشۆردن پێش دەرچوون بۆنوێژ

لە الموطأ ڕیوایەتکراوە بەژمارە 428 عبداللّٰه ـی کوڕی عومەر خۆی ئەشۆرد پێش ئەوەی بچێت بۆ نوێژ.

2 خواردنی چەند خورمایەک پێش دەرچونی بۆنوێژ ئەمەیان تایبەتە بە جەژنی ڕەمەزانەوە

ئیمام ـی بوخاری گێڕاویەتیەوە کە : (لا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ تَمَرَاتٍ.. وَيَأْكُلُهُنَّ وِتْرًا) [البخاري 953]

رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ دەرنەئەچووو بۆ نوێژی جەژنی ڕەمەزان تاچەند خورمایەکی ئەخوارد وە بەتاک ئەی خوارد.

3 تەکبیرکردن لە جەژندا

اللّٰه تعالى فەرموویەتی : (وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) [البقره : ١٨٥]

واتا : بۆئەوەی بەئاسانی ڕۆژووی ئەو ماوەیە تەواو بکەن وە اللّٰه بەگەورە ڕابگرین کەئێوەی هیدایەت داوە ـ بۆئەوەی سوپاسی بکەن

الوليد بن مسلم ئەفەرموێت : (سألت الأوزاعي ومالك بن أنس عن إظهار التكبير في العيدين، قالا: نعم كان عبد الله بن عمر يظهره في يوم الفطر حتى يخرج الإمام)

واتا : پرسیارم لە ئەوزاعی و مالکی کوڕی ئەنەس کرد دەربارەی تەکبیرکردن لەدوو جەژنەکە ؟

فەرموویان بەڵێ عبداللە ـ کوڕی عمر تکبیراتی دەرئەخست لە ڕۆژی جەژنی ڕەمەزان تا ئەوکاتەی پێشنوێژخوێن دەرئەکەوت.

ابن أبي شيبة لەئیمام ـ الزهري گێڕاویەتیەوە فەرموویەتی : (كان الناس يكبرون في العيد حين يخرجون من منازلهم حتى يأتوا المصلى وحتى يخرج الإمام فإذا خرج الإمام سكتوا) [إرواء الغليل 2/121]

واتا : خەڵکی لەدوو جەژنەکەدا کاتێ لەماڵ دەرئەچوون تەکبیراتیان ئەکرت تائەگەشتنە جێگای نوێژکردن وەتا ئەوکاتەی پێشنوێژخوێن دەرئەکەوت ئەوکاتە بێدەنگ ئەبون.

ـــ لەجەژنی ڕەمەزاندا تەکبیرکردن لەشەوی جەژنەوە دەست پێ ئەکات تا هاتنی ئیمام (مەلا) بۆ کردنی نوێژی جەژن.

ئیمام ـی ابن قدامة ئەفەرموێت : (قال أبو الخطاب: يكبر من غروب الشمس ليلة الفطر إلى خروج الإمام إلى الصلاة.. وهو قول الشافعي)

واتــا : ابوخطاب فەرموويەتی :- تەکبیری جەژنی ڕەمەزان لە ئاوابونی خۆری کۆتا ڕۆژی ڕەمەزان دەست پێ ئەکات تا ئەوکاتەی پێشنوێژخوێن دێت .. "وەئەمەش وتەی شافعیە" .

ــ بەڵام تەکــبیرات ـی "جەژنی قوربان لەیەکەم ڕۆژی ذی الحجە دەست پێ ئەکات" تائاوابونی خۆری چوارەم ڕۆژی جەژن

ــ لە نۆ ڕۆژی ذی الحجە تکبیر بەڕەهای ئەکرێت بەڵام لە ڕۆژانی جەژن بەڕەهای وبەسنوردارکراویش ئەکرێت

ڕیوایەت کراوە لەهاوەڵانەوە کە لەپاش نوێژەکان تکبیراتیان کردووە ئەمە تکبیری سنوردارکراوە هەرکەسەو بۆخۆی تکبیری کردووە وە لەپاش نوێژەکان وە تەکبیری ڕەهــا لەهەمووکاتەکان تکبیریان کردووە بەڵام هەرکەسـەو بۆخۆی تەکبیر ئەکـات نەک دەستپێکردن وکۆتای هێنان بە تکبیرکردنەکەی ببەستێتەوە بەتکبیرکردنی کەسێکی دیاریکراوەوە

ئيمام ـ النووي ئەفەرموێت : (يستحب رفع الصوت بالتكبير بلا خلاف) [المجموع" (5/ 39،)] واتـا : دەنگ بەرزکردنەوە بۆتەکبیر شتێکی خوشویستراوە بێ هیچ ڕاجیاوازیەک

الإمام الشافعي رحمه الله ئەفەرموێت : وأحب إظهار التكبير جماعة وفرادى في ليلة الفطر وليلة النحر مقيمين وسفرًا في منازلهم ومساجدهم وأسواقهم ["الأم" (9/ 35،)]

واتـا : پێم خۆشە تکبیر بەدەنگی بەرز بوترێ کۆمەڵ و تاک لە "شەوی جەژنی ڕەمەزان و شەوی جەژنی قوربان" ئەوانەی لەماڵ خۆیانن وئەوانەی لە سەفەرن و لە ماڵەکانیان و مزگەوتەکان وبازاڕەکان.

البخاري ڕیوایەتی کردووە بەژمارە 970 کە ئيمام ـ عمر لە مينا تەکبیری ئەکرد خەڵکی مزگەوت و بازاڕەکان گوێیان لێ بوو ئەوانیش تکبیریان ئەکرد تا مینا لە دەنگی تکبیرات ئەلەرزیەوە.

ابن أبي شيبة بەسەندی صحيح لە ابن مسعود رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە : (أنه كان يكبر أيام التشريق: الله أكبر الله أكبر لا إله إلا الله والله أكبر الله أكبر ولله الحمد) واتـا : ابن مسعود لەڕۆژانی جەژن ـدا بەوشیوە تەکبیری ئەکرد "الله أكبر الله أكبر لا إله إلا الله والله أكبر الله أكبر ولله الحمد"

ئیمام ـی شافعی فەرموویەتی : ئەگەر تکبیرکردنەکەی بەم جۆرەبـکات (اللَّه أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّه كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّه بُكْرَةً وَأَصِيلًا اللَّه أَكْبَرُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا اللَّه مُخْلِصِينَ له الدِّيْنَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّه وَحْدَهُ صَدَقَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّه وَاَللَّه أَكْبَرُ) ئەوا چـاکی کردوە [الأم (1 /241)]

4 ئادابێکی تری جەژن پیرۆزبای کردنە

جبير بن نفير ئەفەرموێت : كان أصحاب النبي ﷺ إذا التقوا يوم العيد يقول بعضهم لبعض، تُقُبِّل منا ومنك [ابن حجر ئەفەرمووێت إسناده حسن سەنەدەکەی لەپلەی حسن ـدایە(الفتح 2/446)]

واتـا : هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ کاتێ لەجەژندا یەکتریان بینی بایە بەیەکیان دەوت اللّٰه لەئێمەو ئێوەش ـی قبوڵ کـات.

5 خۆ جوانکـردن و خۆ بۆنخۆش کردن بۆ جەژن

جابر رضي اللّٰه عنه ئەفەرموێت: (كان للنبي ﷺ جبة يلبسها للعيدين ويوم الجمعة) [صحيح ابن خزيمة 1765] واتـا : پێغەمبەر ﷺ پۆشاکێکی هەبوو جەژنەکان و جومعان لەبەری ئەکرد

ـ بەڵام ئافرەتــان نابێت جوانی خۆیان دەربخەن وبۆن لەخۆیان بەن کاتێ لەماڵ دەرئەچن چونکە حەرامە ئافرەت لەدەرەوە جوانی خۆی دەربخات بۆپیاوان

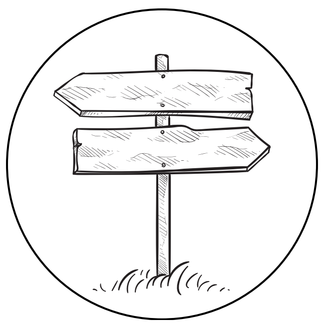

6 گۆڕینی ڕێگا

جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ئەیگێڕێتەوە : (كَانَ النَّبِيُّ ﷺ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ يَوْمُ عِيدٍ خَالَفَ الطَّرِيقَ) [رواه البخاري 986]

واتــــا : پێغەمبەر ﷺ لەجەژندا ڕێگەی گەڕانەوەی ئەگۆڕی واتا کاتی هاتن بۆ مزگەوتی لە ڕێگەیەکەوە بوو گەڕانەوەی بۆ ماڵەوەش لە ڕێگەیەکی ترەوە بوو.

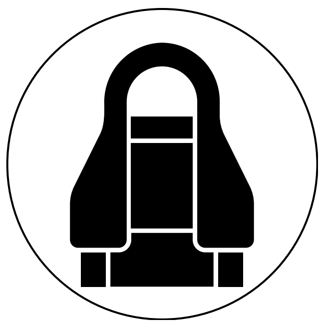

7 ئامادەبونی ئافرەتان بۆ نوێژی جەژن

أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّه عَنْها گێڕاویانەتەوە کە فەرموویەتی :(أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّه ﷺ أَنْ نُخْرِجَهُنَّ فِي الْفِطْرِ وَالأَضْحَى... فَأَمَّا الْحُيَّضُ فَيَعْتَزِلْنَ الصَّلاةَ وَيَشْهَدْنَ الْخَيْرَ) [ئیمام ـ البخاري (324) ومسلم (890)]

واتــــا : پێغەمبەر ﷺ فەرمانی پێکردووین دەرچین بۆنوێژی جەژنی ڕەمەزان وقوربان ...ئەوانەشی لە سوڕی مانگانەدان نوێژناکەن بەڵام ئامادەی ئەو خێرە ئەبن

8 ئادابی کۆتایی قوربانیکرن دوای نوێژی جەژن

پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : (کل أيام التشريق ذبح)

واتــا : هەموو ڕۆژانی التشريق (11و 12و 13)ڕۆژی قوربانیکردنە

_ وەپێش قوربانیکردن نابێت مووی لەشەی وەهەروەها نینۆکی ببڕێت

الحمد لله رب العالمين

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ

٢٨ - رمضان - ١٤٤٧ هـ